

Данъчните измами при корпоративното подоходно облагане, като проблем пред финансовата сигурност

Бойко Петев *

Предмет на проучването са данъчните измами при корпоративното подоходно облагане и защитата на финансовата сигурност на държавите, в които те се извършват.

Хипотезата, която издигаме е, че данъчните измами, допускани от компаниите, съзнателно водят до влошаване на финансовата сигурност на засегнатите държави и най-вече ощетяват техните публични финанси.

Целта на изследването, е да се разкрие зависимостта на данъчните измами при корпоративното подоходно облагане и финансовата сигурност.

Финансовата сигурност¹, като понятие, има различно измерение, както на национални икономически агенти (домакинства, фирми и правителство), така и в международен и глобален план. Финансовата сигурност във всяко едно от посочените измерения има своето парично (валутно) изражение, измерено в причинени щети и защита на финансовите интереси. Важен елемент на финансовата сигурност се явяват финансовите регулации, които включват предприемане на законодателни мерки, финансови практики и процедури, свързани с противодействието на изпирането на пари и предприемане на мерки срещу финансиране на тероризма, имащи характер на финансови престъпления.

Финансовата сигурност не остана

* Доцент д-р Бойко Петев
Висше училище по сигурност и икономика - Пловдив

незасегната от развитието на дигиталната трансформация. Новите иновационни технологии достигнаха както до пазарните икономики и начина, по който функционира световното стопанство, така и до сферата на финансовата сигурност. Дигитализацията в сферата на финансовата сигурност бе ускорена от наложилите се промени във финансовите услуги в банковия и небанков сектор. Дигитализацията изведе скоростно на преден план иновациите в дейността на банковите и небанкови финансови институции, като проправи път за още по-мощна дигитална трансформация на финансовата индустрия и защита на финансовата сигурност, като неразделна нейна част. Ако трябва да обобщим, тези дигитални трансформации обхващаха финансовата система в нейната цялост и нейната съставна част - финансовата сигурност.

Извършваната дигитална трансформация в банковите и небанковите финансови институции се явява основа за повишаване както на финансовата сигурност, така и за противодействие на извършването на финансови и данъчни измами, изпирането на пари и финансирането на тероризма, с една ясна цел - защита на обществения интерес и запазване на богатството на населението и фирмите².

Корпоративното подоходно облагане по реда на Закона за корпоративното подоходно облагане (ЗКПО)³, е едно от най-уязвимите за извършване на данъчни измами. Каква е тяхната същност и проявление? В действащото българско и европейско данъчно право не съществува легална дефиниция за понятието „данъчна измама“. Може би най-близко до неговата същност е определението дадено в чл. 209 от Наказателния кодекс (НК), където измамата се дефинира като действие, с което извършителят на деянието въвежда друго, с цел да набави за себе си и друго имотни облаги.

¹ Русалинов, Р. (2021) Финансова сигурност: фирмени и банкови процедури и практики за противодействие прането на пари, Годишен алманах, Стопанска академия „Д.А. Ценов“, Свищов, стр. 302

² Петев, Б. (2022) Дигитална трансформация и финансова сигурност, сп. Национална сигурност, бр.11, Виктори Издат, София, стр. 56, ISSN: 2682-941X & ISSN: 2682-9983 <https://nacionalna-sigurnost.bg/broi-11/>

³ Закон за корпоративното подоходно облагане

Данъчните измами носят огромни щети за публичните финанси на страната. В световен мащаб, размерът им се оценява за над 600 милиарда долара годишно. Нещо повече, в много от случаите те се използват за финансиране на тероризма, пране на пари, незаконна търговия с оръжия, хора и за проституция, с което се явяват заплахата за международната и национална сигурност. В тази насока са предприемането на мерки, свързани с данъчните спогодби за предотвратяване свиването на данъчната основа и прехвърлянето на печалби от една към друга компания, които се намират на територията както на различни страни, така и на различни континенти.⁴

Гореизложеното показва, че данъчните измами се явяват сериозен проблем на финансовата сигурност в глобалния свят. Ще посочим три от индикаторите за тяхното извършване, които са и най-съществените:

А. Агресивното данъчно планиране, като инструмент за данъчни измами.

Агресивното данъчно планиране е сложна трансгранична схема за създаване на данъчни модели, насочени към намаляване на данъчните задължения. То се извършва чрез технически средства и умело използване на вратички, породени от несъответствията, пропуските, слабостите и различията на данъчните системи на една държава спрямо друга. Осъществява се чрез преместване на тяхната база в друга юрисдикция, като се използват всички възможности за плащане в по-малък размер или не плащане на дължимите данъци.

Агресивното данъчно планиране се среща под различни форми и чрез него най-често се извършва:

- ✓ изкуствено прехвърляне на вътрешни дългове и печалби от страни с високи данъчни ставки към страни с по-ниски такива;
- ✓ двойно приспадане на данъци, като една и съща загуба се приспада както в държавата източник, така и в държавата на придобиване;

✓ двойно данъчно необлагане, като доход който не се облага с данък в държавата източник, е освободен в държавата на придобиване;

✓ употреба или злоупотреба с трансферно ценообразуване чрез изкуствено увеличение на данъчната основа в страни с ниски данъчни ставки на такива с високи ставки;

✓ изкуствено смесване на мобилни нематериални активи към юрисдикции, от които се очаква икономическа изгода;

✓ прехвърляне на загуби към други юрисдикции или пренасянето им за следващи години.

Агресивното данъчно планиране по същество е законова форма, с която се преследва намаляване или неплащане на данъчните задължения, но е в разрез и в противоречие с целта и философията на данъчното законодателство. То е в ущърб на обществото, тъй като носи загуби за милиарди на държавите в световен мащаб и води до отрицателно въздействие, негативизъм и финансови загуби от юрисдикции, които се използват за извършване на данъчни измами. С подобен начин на данъчно планиране, се поставят в неравнопоставеност фирмите, които избягват плащането на своя справедлив данъчен дял с останалите, които нямат достъп до подобни възможности. В крайна сметка, агресивното данъчно планиране подкопава справедливото, обективното и реално данъчно облагане.

Европейският съюз води последователна борба за ограничаване и намаляване на щетите от използване на агресивното данъчно планиране. В резултат на това се стига до увеличаване на данъчните приходи в бюджета, жизнено необходими за публичните финанси. Тази дейност Европейската комисия извършва чрез редица директиви, програми и мерки за автоматичен обмен на информация от отделните страни-членки на ЕС за:

- данъчни становища и отчети;
- оповестяване на схеми за агресивно данъчно планиране от посредници;
- данъчни становища за отчетите на държави, относно многонационалните предприятия.

Като пример, една от мерките на Европейската комисия за противодействие е въвеждането на обща консолидирана основа и правила за облагане с корпоративен данък от

⁴ ОИСР, Многостранна конвенция за прилагане на мерки, свързани с данъчните спогодби, за предотвратяване свиването на данъчната основа и прехвърлянето на печалби <https://www.oecd.org/tax/treaties/beps-multilateral-instrument-text-translation-bulgarian.pdf>, видяно на 06.11.2022г.

страните-членки. Чрез нея се предвижда преодоляването на някои негативни ефекти, като:

➤ Осигуряване на несъответствията при хибридните образувания, насочени към преодоляване на различията и инструментите за недопускане на двойно данъчно облагане от страните извън ЕС;

➤ Отстраняване на щетите, които носи агресивното данъчно планиране е много трудно. Създаването на моделите и схемите се извършва от много опитни икономисти и юристи, данъчни консултанти и експерт-счетоводители, които насърчават клиентите си да ги използват.

Б. Измами при изготвяне на годишните финансови отчети (ГФО) и годишните данъчни декларации (ГДД)

Годишните финансови отчети са предназначени да отразяват вярно и честно финансовото и имуществено състояние на дейността на фирмите. Те позволяват да се правят оценки, как функционират и какви са перспективите за развитието им. Изготвят се за установяване на спазването на изискванията на Закона за счетоводството (Раздел 3, чл. 29)⁵, като основата е водената счетоводна отчетност, която все повече губи своята обективност и се превръща в инструмент за изкривяване на реалната счетоводна информация. Целта в тези случаи е, чрез манипулация да се отразят неверни неистински резултати, което води до финансови изгоди на собствениците. Това е една добре обмислена и планирана счетоводна измама. Действащи лица са както счетоводителите, така и наетите счетоводни къщи. Под давление и по поръчка на собствениците и за своя изгода, те манипулират реалните действителни резултати. В зависимост от преследваните цели се съставят по-високи или по-ниски финансови резултати, различни от действителните.

Ако с изготвения отчет резултатът е по-нисък от реалния или фирмата е на загуба, той води до:

✓ плащане в по-малък размер или неплащане на действително дължимият корпоративен данък, с който се ощетяват както държавата, така и обществото;

✓ разпределяне на по-нисък окончателен данък дивидент, с който се ощетяват акционерите и съдружниците;

✓ създаване на условия и предпоставки за купуване или приватизиране на фирмата.

При завишен, но нереален финансов резултат, се търсят:

- все повече надеждни инвеститори;

- сключване на печеливши договори;

- предпоставки за успешно участие при провеждане на обществени поръчки и участие в съвместни европейски проекти;

- безпроблемно получаване на кредити и заеми;

- получаване на по-големи бонуси и премии в акционерното дружество и кооперации, като се отчита, че е провеждана правилна управленческа и фирмена политика и мениджирание на цялостната дейност.

При изготвяне на годишния финансов отчет умело се използват различните данъчни ставки, с които се облагат разпределената (5%) и неразпределената печалба (10%).

Манипулираните годишни финансови отчети намират отражение в годишните данъчни декларации по член 92 ал. 3 от ЗКПО, които вече се подават по електронен път в НАП, НОИ и НСИ. Те са огледало на извършените данъчни измами, целящи плащане в по-малък размер, или неплащане на действителния дължим корпоративен данък и прилежащите данъци.

При тези случаи проблемът е, че тези измами се разкриват след извършване на данъчна ревизия, която се извършва веднъж на няколко години, като разкритите дължими данъци се заплащат с дължимите лихви, без да се търси наказателна отговорност.

Справянето с този вид финансови и данъчни измами е много трудно. Счетоводното обслужване на фирмите се извършва от наети за целта високо квалифицирани счетоводители и счетоводни кантори, консултирани от обслужващите ги експерт-счетоводители.

Основната причина за развитието на този вид икономически измами и манипулации⁶, освен традиционната безнаказаност и липсата на контрол, характерна за българската държавност, е и загубата на регулация на счетоводния бранш, както и грубата комерсиализация на

⁵ Закон за счетоводството

⁶ Динев, Д. (2006) Икономически измами I част, АПИИ, София, стр. 86

счетоводството⁷.

Провеждането на неадекватен контрол от органите, които са оторизирани за тази дейност – данъчна администрация (Национална агенция за приходите) и финансова инспекция (Агенция държавна финансова инспекция), се дължи преди всичко на липсата на необходимия счетоводен професионален опит, на тяхната незаинтересованост и безнаказаност. Дошло е времето да се въведе изискването кадрите, които извършват ревизионната дейност в НАП да притежават висок професионализъм, а не да се привличат на работа неподготвени служители, които са без необходимия опит и са ниско квалифицирани кадри.

Считаме, че е наложително нормативно да се повиши отговорността на одиторите, които извършват независимият финансов одит на предприятията. При неспазване на принципите, заложиени в член 33 ал.11 на Закона за независимия финансов одит (ЗНФО)⁸ за независимост, професионална компетентност, конфиденциалност, почтеност и обективност, да не им се търси само административна и дисциплинарна отговорност, но и наказателна отговорност.

В. Офшорните зони, като поле за извършване на данъчни измами в особено големи размери

Какво всъщност е офшорната зона? Най-общо казано, това е тази държава и задморска територия, с определена автономност и право на самоуправление, в която дадена компания извършва дейност, но е регистрирана в друга държава. В нея са налице благоприятни условия за извършване на бизнес, като се гарантира конфиденциалност, данъчни преференции, икономическа сигурност и банкова тайна.

Регистрацията на чуждестранните компании в офшорните зони става много лесно, без много формалности, отколкото в собствената им страна. Изборът е изключително богат. Юрисдикцията предлага атрактивни и предизвикателни условия и преференциална помощ.

Офшорните зони не са само малките почти непознати островни държави, задморски

територии и кантони. Такива са създадени на всички континенти, във високоразвитите икономически държави, както и в крупните финансови центрове (ФЦ) – градове с подходяща политика за развитие на бизнес, със силна концентрация на финансови институции, с много добре развита инфраструктура, даваща възможност да се извършват множество търговски и банкови трансакции с висока репутация, тези които са движеща сила за развитие на света. Такива са Ню Йорк, Лондон, Франкфурт на Майн, както и азиатските мегаполиси Шанхай, Пекин, Токио, Сингапур.

Когато става въпрос за офшорна зона, обикновено се открояват негативите, които тя носи. Безспорно те са много. Но трябва да се знае, че те носят и не малки ползи, както за инвеститора, така и за страната приемник на офшорна зона.

Ще открием някои от **предимствата на офшорните зони за инвеститора**:

➤ Лесна регистрация, която най-често е онлайн и се извършва от местен регистриран агент, без да е необходимо нотариално заверено пълномощно;

➤ Икономии на финансови средства, както лични, така и корпоративни, които се укриват от данъчните власти и водят до огромни печалби, които впоследствие водят до увеличаване на инвестициите;

➤ Осигуряване на дискретност, защита на сигурността и собствеността от кредиторите, предпазване от злосторници, изнудвачи и конфискации;

➤ Гарантиране на анонимност и конфиденциалност, т.е. скриване на личността на собствениците на компании и фирми и реалната им дейност;

➤ Оптимизиране на данъчната политика, чрез преференциални и нулеви ставки, както за местното население, така и за чуждестранните компании в юрисдикционалните територии. Това води до създаване и засилване на данъчната конкуренция и намаляване на данъчната тежест;

➤ От икономическа и юридическа гледна точка, е изгодно да се регистрираш в офшорна зона, защото е улеснено извършването на бизнес (опростени изисквания за регистрация и водена счетоводна отчетност, липса на валутен контрол, обслужване от многобройни банкови институции, възможност за избягване и

⁷ Лъондев, А. (2017) Измами чрез финансови отчети и данъчни спекулации, сп. Политика и сигурност, бр.1, стр. 135, Пловдив

⁸ Закон за независимия финансов одит

укриване на дължимите реални данъци и такси);

➤ Улесняване достъпа до международните валутни пазари;

➤ Способност за защита на интелектуалната собственост и получаване на доходи от нея.

Какви са **ползите от офшорните зони на страната - приемник**:

✓ Солидни приходи от банкови трансакции и такси. За някои от тях те са основни.

✓ Приток на чуждестранни инвестиции;

✓ Увеличаване на заетостта, създаване на специализиран персонал във финансовия и обслужващ персонал;

✓ Увеличена конкурентоспособност на родния бизнес на международните пазари.

Както вече посочихме, не са малко **негативите от дейността на офшорните зони**.

Негативите, които касаят **инвеститора**, може да ги сведем до това, че:

- служат като инструмент за укриване на данъци, чрез тяхното оптимизиране. В много случаи те са свързани с изпирането на пари и финансиране на тероризма;

- увреждат имиджа и репутацията на държавата при използване на офшорни зони от видни политици и държавници, влиятелни общественици и религиозни дейци, които ги използват за престъпно забогатяване;

- не оправдано откриване на офшорни компании от такива с малък бизнес, поради големите такси, които варират от 500 до 15000 долара и ежегодно то им пререгистриране.

- налице е страх, нежелание за сътрудничество с останалите компании, поради регистрирането им в офшорна зона;

- има риск при използване на финансови документи (слаба регулация) в някои от използваните финансови институции.

Негативите, които водят при **създаване на офшорна зона на страната-приемник** са:

- дестабилизация на страната;

- липса на възможност за осъществяване на контрол от държавните институции и създаване на предпоставки за корупция;

- зависимост от конюнктурата, най-вече от краткотрайни и несигурни инвестиции.

Офшорните зони са законни институции, защото не противоречат на законодателството, където са регистрирани и използването им не е

престъпление само по себе си. Не е проблем да притежаваш офшорна компания. Проблем е, когато дейността им е на тъмно, когато тя е инструмент за незаконно забогатяване в огромни размери и тяхното използване е предназначено за престъпни цели. Друг проблем е, че известни личности, с безупречна репутация укриват огромни печалби, в следствие превърнати в луксозни жилища, имоти в най-атрактивните територии и държави, яхти, самолети и пр.

Огромни по размер финансови активи са концентрирани в офшорните зони. На глобално ниво те са около 8 трилиона долара, което е 8% от brutния световен вътрешен продукт.

Подобно е положението и в ЕС. Техният размер е около 1,6 трилиона евро или 10% от brutния вътрешен продукт на Съюза.

Загубите от данъчни измами, извършени в офшорните зони са около 155 милиарда, като само от корпоративен данък те варират между 50 и 70 милиарда евро.

Международните организации, като ООН, Г-7, Г-20, Европейския съюз, Организацията за икономическо развитие и сигурност, Международния консорциум за разследващи журналисти (ISI) и други, предприемат редица мерки за намаляване и ограничаване на огромните щети, които причиняват офшорните зони за намаляване и ограничаване на огромните щети, които причиняват офшорните зони на глобалния свят. За съжаление, повечето от тях, са все още виждания, намерения и добри пожелания. Така например, страните от Г-7 приеха редица споразумения за:

- извършване на автоматичен обмен на данъчна информация, на вратичките, позволяващи на мултинационалните корпоративни гиганти да избягват данъчното облагане в собствените си страни (декларация „Лох Ерм“);

- въвеждане на глобална данъчна ставка 15% за корпоративния данък, който да важи само за мултинационалните компании.

Европейският съюз губи 60 милиарда евро годишно, което представлява 1/5 от всичките данъчни загуби, като през месец февруари 2022 година изготви за юрисдикции, неказващи съдействие за данъчни цели "Черен списък", а тези, които не спазват международните данъчни стандарти "Сив списък".

В "Черния списък"⁹ влизат данъчни убежища, неказващи съдействие за спазване на приетите критерии за данъчно облагане и за изкуствено намаляване на данъчните ставки и трансформиране на печалбата.

В "Сивия списък" влизат юрисдикции, които все още не спазват международните данъчни стандарти, но са поели ангажимент за извършване на необходимите реформи.

Тези списъци се обновяват в зависимост от това дали отделните юрисдикции спазват или не определени критерии. Проблемът е, че почти всички от тях, които са включени в списъците нямат финансови взаимоотношения със страните от Съюза. На дневен ред е въвеждане на единна данъчна ставка за корпоративния данък 15% за мултинационалните компании за страните-членки (сега той варира между 0 и 30%).

В резултат на многогодишните разследвания през последните години излязоха на светло разтърсващи факти с досиетата известни като "Панама пейпърс", "Бахама лайк", "Люк лайк", "Футбол лайк" и др., с които беше осветена дейността на компании, които са регистрирани в офшорни зони, каква е дейността им и кои са собствениците им. Недопустимо и жалко е, че зад много от тях стоят известни политици и държавници, религиозни лидери, световно известни спортисти, наркотрафиканти, престъпници и други. Започнатото е едно добро начало, но то е крайно недостатъчно. Необходима е последователна и безкомпромисна борба срещу този вид световен тумор. Борбата срещу него е много трудна, да не кажем невъзможна.

Офшорните зони като магнит привличат огромни финансови средства. Ако се наложи прескрипция на една юрисдикция, се създава друга, която предлага много по-добри условия и офшорните компании незабавно се прехвърлят в нея, като създават нов бизнес или трансформират вече създаденият. Освен това се наблюдава тенденция за миграция на компаниите от една юрисдикция към друга, която е с по-либерален режим.

Налице са твърде много пречки за разкриването на истинските намерения на

компаниите, които извършват данъчни измами в областта на корпоративното подоходно облагане. Те са лесно обясними, посочихме кой обикновено стои зад тях. Почти нищо не се прави обаче за осветляване на българските компании, регистрирани в офшорните зони (а те не са малко), кои са те и кои са истинските им собственици. Наченки за това има със случая „Магнитски“, но той не е българско дело, което показва, че няма желание за борба. Правят се само плахи опити, предприемат се козметични мерки, симулира се активност.

В заключение, издигнатата хипотеза за данъчните измами, че влияят на финансовата сигурност на страната, се потвърждава. Аргументите затова са, че компаниите извършват съзнателно данъчни измами, което недвусмислено води до влошаване на финансовата сигурност на засегнатите държави и най-вече на техните публични финанси. Именно поради това е наложително предприемане на мерките, които са описани в изложението.

BIBLIOGRAPHY:

1. Rusalinov, R. (2021) Financial Security: Company and Bank Procedures and Practices for Combating Money Laundering, Annual Almanac, Academy of Economics "D.A. Tsenov", Svishtov
2. Petev, B. (2022) Digital transformation and financial security, magazine National Security, issue 11, Victory Izdat, Sofia, ISSN: 2682-941X & ISSN: 2682-9983 <https://nacionalna-sigurnost.bg/broi-11/>
3. Lyondev, A. (2017) Frauds through financial statements and tax speculations, Politics and Security magazine, issue 1, Plovdiv
4. Dinev, D. (2006) Economic Fraud Part I, APII, Sofia
5. Mihailova-Goleminova, S. (2019). Challenges for Member States and Candidates for European Union Membership in the Field of Taxation and Financial Law, Siela Norma AD, Sofia, ISBN: 978-954-2850-1
6. OECD, Multilateral Convention on the Application of Measures Related to Tax Treaties to Prevent Base Erosion and Profit Shifting <https://www.oecd.org/tax/treaties/beps-multilateral-instrument-text-translation-bulgarian.pdf>, viewed on 06.11.2022.
7. Law on the Independent Financial Audit
8. Corporate Income Tax Law
9. Accounting Law

⁹ Михайлова-Големинова, С. (2019). Предизвикателства пред държавите членки и кандидатките за членство в Европейския съюз в областта на данъчното облагане и финансовото право, Сиела Норма АД, София, стр. 184, ISBN: 978-954-2850-1